

Purpose. To reveal the essence and discernment of the East / West and Ukraine in the metatext of artistic prose of the 20s of the twentieth century.

Results. The theme of the East and West is artistically realized in the works of Ukrainian writers of the first decades of the twentieth century, but it is most widely and interestingly represented in the Vaplite literary discourse.

Eastern and Western episodes are read as realistic sketches and, at the same time, are marked by a symbolic convention. In vain, some of the critics of that time reproached writers for the detachment of their works of art from the real national soil, for lack of social issues and self-contained excitement.

The images of East and West in the metatext of literature of the romanticism of Vitaism are presented as artistic elements of the philosophical and aesthetic paradigm of the "Asian Renaissance", which is associated with the great prospects for Ukraine's development. At the same time, writers specially collect the type and traditions-national details from the real-time life (language, customs, peculiarities of the steppe Ukraine, etc.) that they needed for artistic creation of the picture of the Ukrainian world as a kind of spatial-mental paradigm of Eurasia and a universal territorial-spiritual micro-galaxy. Many examples of this are given by Y. Yanovsky, O. Dosvitnyi, M. Yohansen, I. Dnieper, and M. Khvylovyi, in the texts of which repeatedly reveal the images that embody the concept of "Asian Renaissance".

The image of Ukraine is artistically modeled as a harmonious synthesis of the West and the East. The old world in the artistic text is an old, outdated, "twilight" Europe, while the new world originates on Ukrainian soil, among the vast "endless steppes." In this context, the "old" receives an ambivalent assessment: it is experience, professionalism, developed, cultivated culture, artistic tradition and, at the same time, it is emptiness, fatigue, exhaustion of forces. "New" is also associated with all "Ukrainian", which is characterized as positive, desirable. **Originality.** In the metatext of Ukrainian artistic prose of the 20s of the 20th century, the idea of the Asian Renaissance, which manifests itself through the disclosure of the East / West and Ukraine, is artistically embodied.

Conclusion. The Eastern paradigm in the artistic prose of the 20th century of the twentieth century is specified and linked within the dichotomy of East / West with the idea of awakening the vitality, the enthusiasm of the empowerment of overcoming external and internal slavery and predetermining the prospects of a new civilization. The West, however, coincides with the paradigm of the "twilight" of Europe, causes the perception of the collapse of civilization, which has been caused by irreparable destruction in it of all spiritual content and values. The image of Ukraine is artistically modeled as a harmonious synthesis of the West and the East.

Key words: prose, text, novel, short story, author, fictional specifics, Asian Renaissance.

Одержано редакцією – 20.03.2018 р.

Прийнято до публікації – 17.04.2018 р.

УДК 821.161.2-3(092)Захарченко

КРИВОПИШИНА Катерина Сергіївна

здобувач кафедри української літератури та
компаративістики Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
e-mail:krkaterina@ukr.net

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ І ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ РАНИХ ПОВІСТЕЙ ТА РОМАНІВ ВАСИЛЯ ЗАХАРЧЕНКА

У статті розглянуто особливості реалізації антропоцентризму як магістральної риси раних повістей та романів письменника-шістдесятника Василя Захарченка («Стежка», «Ярмарок», «Клеїт старого лелеки», «Котилися вози з гори»). Письменник збагачує лірико-психологічну оповідь, характерну для новелістики, складною соціальною проблематикою. В. Захарченко майстерно показує як на тлі складних історичних умов можна залишатися людиною і плекати в душі високі моральні принципи, а можна духовно деградувати. Детально розглянуто художні особливості (багатство мови, тропіка, стилістичні засоби) першого великоформатного твору письменника «Ярмарок». Саме з роману «Ярмарок» бере початок

приналежність В. Захарченка канонам неореалізму, формуються продуктивні для автора художні прийоми, кристалізується антропоцентризм світоглядних позицій. У центрі цього твору, як і багатьох наступних, – людина-трудівник.

Ключові слова: творчість шістдесятників, проза В. Захарченка, антропоцентризм, неореалізм, художність, мова твору

Постановка проблеми. Творча еволюція Василя Захарченка мала поступальний характер. Прийшовши в літературу з короткими оповіданнями-новелами д 60-ті роки ХХ століття, відштовхнувшись від новели-факту, новели-замальовки (перші журналістські спроби) він поступово апробовував свої сили д більших епічних формах – повістях, а згодом і романах, де, на нашу думку, найбільше реалізувався і викристалізувався його талант.

Аналізуючи жанрово-стильові особливості ранньої прози В. Захарченка, слід врахувати, з одного боку, ситуацію в радянській прозі 70-80-х років зі зверненням до виробничої тематики та вірності канонам соцреалізму, з другого – треба презентувати своєрідність творчої натури письменника, який швидко відійшов від тогочасної тенденційної прози на шлях вироблення власного авторського стилю та пошуки «свого» формату соціально-психологічного роману.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблемно-тематичні параметри прози В. Захарченка висвітлювали І. Дзюба, М. Слабошпицький, В. Поліщук, Л. Кавун, О. Логвиненко. Проте виявлені розвідки не заповнюють інформаційного вакууму навколо постаті цього талановитого та глибокого прозаїка, адже присвячені переважно інтерпретації окремих творів митця. Нами не виявлено й літературознавчих досліджень із глибоким аналізом художніх особливостей та антропоцентризму ранніх повістей та романів В. Захарченка.

Таким чином, відсутність розробки окресленої нами проблеми художніх особливостей перших повістей та романів В. Захарченка зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – проаналізувати специфіку антропоцентризму та художні особливості перших повістей та романів В. Захарченка (на матеріалі романів «Міра милосердя», «Клекіт старого лелеки», «Котилися вози з гори», «Моцар»). Художні особливості ранньої великоформатної прози проілюструвати на прикладі роману В. Захарченка «Ярмарок».

Виклад основного матеріалу. Потребу написати щось значуще – великоформатне – письменник відчув вже після виходу першої збірки новел «Співучий корінь» у 1964 році. Цікаво, що перші збірки виходили саме кишенькового формату і найближчі критики – батьки митця – дивувалися з того, відзначаючи певну неповноцінність такого доробку. Батько письменника, Іван Харитонович, був малограмотним, тому творів сина не читав, але формат і обсяг оповідань були для нього першими критеріями професіоналізму. В автобіографічній повісті «У морі немає броду» пізніше В. Захарченко зауважує, наскільки цінними були для нього поради рідних, що він завжди «пробував дивитися на написане очима батька», «це мені помагало не вийти з правди, втриматися в її зоні» [1, 272]. Саме батько надихнув прозаїка звернутися до великоформатної прози: «Батька якось зачіпав маленький розмір моїх книжок. – А ти все ж попробуй написати товсту. Вона і замічкаша буде, і сказати в ній можна буде більше» [1, 272].

Уперше за межі малої прози В. Захарченко виходить у 1968 р, звернувшись до повістєвого жанру і дебютувавши твором «Стежка». Але розкриття ситуації, взятої письменником з життя, не вдається йому до кінця, на передньому плані – незамаскований виховний характер оповіді, персонажі виписані панорамно, конфлікт розроблено достатньо умовно.

Перший невеликий за обсягом роман «Міра милосердя» (1989) постає з повісті «Постріл» (1982) і закреслений в класичних канонах жанру. Зробити роман із надрукованої вже раніше повісті В. Захарченку порадив колега – письменник Микола Рябий, якому автор надіслав повість. За словами митця, це була перша і чи не єдина спроба

«переробити», «допрацювати» твір. І, на думку самого автора, не досить вдала. Перечитуючи свої твори, В. Захарченко навіть без критиків, самостійно не раз знаходить «слабкі місця» (наприклад, останні розділи роману «Прибутні люди»), але жодного разу після невдалої спроби митець більше не допрацьовував вже опублікованого.

У романі «Міра милосердя» митець звертається до теми людських взаємин, але відчутно, що йому бракує власного досвіду та знань із психології людських стосунків, тому твір в результаті має послаблену розробку мотивації вчинків героїв та недостатню художню густину. Хоча, незважаючи на те, що перша спроба звернення до романного жанру і не була вдалою (позначеною учнівством), письменник, на нашу думку, відчув його переваги та активніше продовжив роботу в цьому напрямку.

Еволюція Захарченка-романіста відбувається під знаком розширення його життєвого досвіду, письменник збагачує свою лірико-психологічну оповідь складною соціальною проблематикою.

Така риса як нарисовість, притаманна новелам письменника, продовжує домінувати у тих великих жанрових формах, де зображено колізії повоєнного села. При цьому митця цікавлять такі соціальні явища, які мають морально-етичне забарвлення: зв'язок поколінь, («Клекіт старого лелеки»), зловживання спиртним («Котилися вози з гори»), скупість та жорстокість людини («Моцар»). Автор показує, як на тлі складних історичних умов (колективізація, повоєнне лихоліття) можна залишатися людиною і плекати в душі високі моральні принципи, а можна духовно деградувати.

Жанрові шукання В.Захарченка багато в чому визначаються принципово важливим для письменника завданням – накопичити, зберегти «духовне» добро, народну спадщину й передати її нащадкам. Бажання зафіксувати народну педагогіку, мораль, життєві принципи, на нашу думку, керують письменником при розробці перших романів «Ярмарок», «Котилися вози з гори», «Клекіт старого лелеки».

В. Захарченка тих часів можна безперечно зараховувати до «селянських» письменників, адже він знав життя селян із середини і в першу чергу писав для них. Як зазначає сам письменник в інтерв'ю: «Коли працював над першими книжками, переді мною живі були образи моєї матері, батька, односельців. Писав, можу сказати, для них» [3, 5]. Можна стверджувати, що творчий процес Василя Захарченка характеризується складним переплетенням особистих спостережень, вражень, думок та відчуттів із уявленням про читача, проекцією на нього. Мудрий читач ніби бере участь у співтворчості, він незримо присутній, письменник добирає такі виражальні засоби, які неодмінно донесуть його думку до читача.

Антропоцентризм – безумовно магістральна риса перших романів В. Захарченка. Людина з широким спектром її почуттів і переживань у першу чергу цікавить митця. Варто відзначити, що саме людина праці, сільський трудівник стає головним героєм перших романів. Можна сказати, що життя людини, сприйняття нею прекрасного стає магістральною цінністю у світоглядних орієнтирах автора.

Герої В. Захарченка – це люди, які вже усвідомлюють свою особистість, своє призначення на землі. Вони наділені високими моральними чеснотами та розумінням прекрасного. Образи, які розробляє письменник, знаходяться в епіцентрі тяжіння до ідеалу прекрасного, що стає складовою частиною їхнього буття та внутрішнього світу і зумовлює характер життєвих вчинків. Можна стверджувати, що прекрасне постає найважливішою координатою художньої прози В. Захарченка.

Водночас, в антропоцентричній концепції прози В. Захарченка поняття прекрасного тісно переплітається з народною педагогікою, філософією та релігією. Так, в образах Данила Заставного, Кирила Шугая, Никифора Глигала (Горпиночка), Семена Меженного та ін. високохудожньо і натхненно передано захоханість митця в людину-творця з народу – хлібороба, мірошника, тесляра, стельмаха. Опис краси праці, замилювання роботою людини часом навіть домінує над таким продуктивним і вдалим для письменника змалюванням пейзажів. Часом змалювання природи і возвеличення праці

зливаються в єдину симфонію: «Сад стояв проти неба й цвів, наче усміхалося немовля. Пелюстки цвіту були вмочені в небесну синяву й звідси, із землі, здавалися Кирилові ще більше підсиненими. А бджоли все гули й гули, зовсім не порушуючи тиші саду й тиші, що встоювалась у Кириловій душі, бо гудіння їхнє створювало музику, лад якої був зрідні ладові цієї тиші. [...] Кирило аж дивувався: невже оце він сам, своїми руками його посадив, плекав, поливав, обрізав гілля, закутушував на зиму стовбури соломомою [...]. І ось тепер зацвіла його робота легким підсиненим цвітом» [2, 71].

Варто відзначити й досконале володіння письменника матеріалом, коли він береться художньо відтворювати той чи інший процес праці. Про що б не писав В. Захарченко: про роботу садівника, стельмаха, мірошника, – то завжди прискіпливо вивчав принципи та механізми, знайомився з людьми цих професій, адже у автора було надзавдання – дотриматися принципів реальності та правдивості, закарбувати та передати нащадкам колорит доби, уявлення, спосіб життя предків.

Активно звертається автор і до виражальних засобів лірико-психологічної оповіді, віддаючи перевагу при цьому внутрішньому монологу героїв, вираженому найчастіше невластивою прямою мовою. Авторський голос зведений до мінімуму і лише відтіняє інтонації оповідного та роздумливого тону героя. У ранніх творах В. Захарченко упевнено розробляє цю продуктивну в подальшому манеру викладу оповіді від ІІІ особи із вдалим чергуванням різних планів (внутрішній монолог, невластива пряма мова, бачення подій іншими персонажами), що створює враження першоособової оповіді. Лише кілька творів в доробку письменника насправді написані від І особи (повість «Брат милосердний», романи «Слово про батька», «Білі вечори», «Талан»), але вже у ранніх романах («Ярмарок», «Котилися вози з гори») і надалі (в романах «Довгі присмерки», «Великі лови») створюється враження бачення подій саме очима головного героя. За словами самого письменника, він не раз отримував схвальні відгуки читачів, вражених майстерністю передачі оповіді, яким після прочитання твору важко було усвідомити: «Від якої ж особи веде оповідь автор?».

Роман «Ярмарок» (1986) можна вважати першим майстерно закросним зразком соціально-психологічного роману з життя села, який є візитівкою письменника. Роботу над ним автор почав у 1982 році. За висловлюванням митця, твір виріс із оповідання «Крила», яке, в свою чергу, постало на образі та історії реального вітряка, побаченого в Чорнобаївському районі Черкаської області. Тут письменник дотримується правдивості в найменших дрібницях, тому він уважно знайомиться із механізмом роботи млина загалом, як художник занотовує найменші деталі, щоб потім на сторінках роману «оживити» вітряк, зафіксувати досвід та традиції для прийдешніх поколінь.

Важливість цього твору відзначили уже перші рецензенти роману у 80-ті роки. Зокрема, письменник М. Негода зауважив, що «написаний в кращих традиціях сучасного реалістичного роману, «Ярмарок» Василя Захарченка збагатив українську радянську прозу» [4, 3]. Варто зауважити, що і цей роман, і загалом всі твори прозаїка з різних причин часто оминала офіційна критика. По-перше, у зв'язку з тим, що в 70-ті роки митець потрапив під «чистки» і був репресований «за буржуазний націоналізм» – отримав п'ять років таборів, з яких «відбув» на Уралічотири. По-друге, перші збірки письменника 60-х років були вилучені з бібліотек, а ті, що з'явилися за часів Незалежності України, – мали досить скромні тиражі. Саме тому сьогодні чималий набуток В. Захарченка потребує професійної оцінки та літературно-критичного аналізу як в контексті руху шістдесятників, так і сучасного літературного процесу, адже найновіша збірка новел «Таке поліття» вийшла друком у 2012 р.

Роман «Ярмарок» можна з впевненістю називати романом-хронікою, адже тут скомпоновано події великого відрізка часу (понад півстоліття), до того ж, виклад ведеться в хронологічних межах від раннього дитинства і до смерті головного героя Кирила Шугая. Органічно вплетеними в життя цього персонажа постають історичні події (Перша світова війна, Друга світова: відступ і наступ радянських військ), історичні процеси (колективізація, розкуркулення), національні трагедії (голод 1932-1933 рр. та 1947 р).

Метафоричний образ ярмарку, винесений у заголовок, є своєрідним обрамленням твору – ним починається і завершується роман. Використання образу ярмарку, на нашу думку, створює поетичний підтекст, ліризує оповідь, при цьому найбільшого ліризму автор досягає наприкінці роману, обґрунтовуючи назву твору та підводячи читача до своєрідних «висновків»: «Усе життя наше – великий ярмарок. На твоєму ярмарку було стільки принад, стільки різних спокус [...] Всього було так багато, що можна було просто голову втратити, вибираючи те, що тобі треба... А умови цього ярмарку жорстокі. Що б ти не вибрав, плата за це одна – твоє життя... От і пильнуйся, вибираючи, щоб не промахнутись, – щоб не покласти всього себе на пару череп'яних свистунців» [2, 223].

Метафоричними можна вважати і назви розділів роману: «Сад», «Млин», які розбивають твір на дві рівноцінні частини. Саме навколо саду і млину відбуваються найдраматичніші колізії в романі. Образ саду дуже місткий, це мірило цінностей: одні його плекають, як і сад душі, інші – руйнують або отримують з нього зиск. Сад, як і млин, – це витвори людських рук, а це підкреслює антропоцентричність першого повноцінного роману В. Захарченка. Загалом, винесення наскрізної метафори в заголовки твору – характерна і продуктивна риса В. Захарченка, на якій вперше наголошує дослідник В. Поліщук: «Одним із улюблених у письменника можна назвати використання наскрізних метафор, з допомогою яких митцеві таки вдається «згустити» художню палітру» [5, 34].

Безперечно, «Ярмарком» автор зарекомендував себе і майстром у царині стилістики твору – вона увібрала перлини фольклору, багатство та образність народної мови. В. Захарченко заявив себе знавцем фразеології рідного народу, при чому «живі» вислови філігранно та органічно вплетені в текст, не перевантажуючи його. Найчастіше письменник використовує багату народну лексику в діалогах персонажів: «– Та хіба ж це дорого? По ваших же грошах віддаю, – чулось над головою. – А ви що, мені в кишеню заглядали? Може, в мене там вітер свище і вовки виють?» [2, 16].

Прислів'я, приказки, порівняльні звороти, діалектизми, записані із вуст сільських жителів, надають творові народного колориту, увиразнюють передачу реалій того часу: «не роз'їдайтесь на малого», «хреста на вас нема, дядьку» [2, 17], «дурні ви, діду, як ступа», «як розпустився, ні стейки йому, ні гейки» «гастиряка такий», «де тебе носить бенеря» [2, 24], «бреш, та не спіши» [2, 28], «щоб ти був живий і здоровий ще сто й один год», «перебрав... джмелі загули з незвички» [2, 60], «чуже добро переїдає йому печінки» [2, 70], «чуже добро їм сльозами віділлється» [2, 92], «тіль-тіль не горгонулась із самої гори» [2, 167].

У «Ярмарку» В. Захарченко чи не вперше звернувся до прийому психологічного паралелізму, який згодом стане одним із продуктивніших у його доробку, своєрідною «візитівкою». Завдяки цьому читач насправді може «смакувати» образами, переживати почуття разом із персонажами твору: «Рахманно стояли яблуні, звисивши до землі коромисла гілок у рясних яблуках. Кирило пройшов садом з кінця в кінець, повернувся і посунув до хати. І тут у нього над головою прохурчало червоне яблуко. Засміялися десь збоку. Кирило озирнувся і побачив Христю поміж порічок» [2, 58]. Багата народна мова, зокрема добірні прислівники («рахманно»), дієслова («посунав», «прохурчало»), метафори («коромисла гілок») ліризують оповідь, створюють потрібний художній об'єм. Знайомство персонажів, розгортання конфліктів, кульмінація твору тощо – згодом природа стане обов'язковим елементом, тлом основних перипетій, які відтворює на папері В. Захарченко.

Звичайно, не позбавлений перший роман і відвертих недоліків. Так, дещо непослідовною здається оповідь автора про розкуркулення роду Шугайв, у яких відібрали все майно, але виселили лише за межі села, а згодом навіть дозволили повернутися. Також є елементи відвертої пропаганди колективізації, аргументи на користь спільної власності, обов'язкові для творів того часу.

Висновки. Саме з роману «Ярмарок» бере початок приналежність В. Захарченка канонам неореалізму, формуються продуктивні для автора художні прийоми, кристалізується антропоцентризм світоглядних позицій. У центрі цього твору, як і

багатьох наступних, – людина-трудівник з її звичайними клопотами, щоденними турботами та радощами. Водночас, письменник заявляє про себе як про знавця народної мови, звичаїв, педагогіки, філософії. Митець вміло ліризує оповідь, застосовуючи психологічні паралелізми та інші художні засоби. В. Захарченко ставить та вирішує завдання не лише естетичні та літературні, а набагато ширші – суспільні, і навіть виховні.

Список використаної літератури:

1. Захарченко В. Клекіт старого лелеки: романи, оповідання. К.: Рад.письменник, 1989. 395 с.
2. Захарченко В. Лозові кошики: роман, оповідання. К.: Рад.письменник, 1986. 368 с.
3. Кривопишина К. «Я почуваю себе вдома скрізь, аби тільки в Україні» (інтерв'ю з В. Захарченко). *Черкаський край*. 2011. №3 (14 січня). С. 5.
4. Негода М. З народних глибин: Книги наших земляків (рецензія на роман В. Захарченка «Ярмарок»). *Молодь Черкащини*. 1986. 22 березня. С. 3.
5. Поліщук В. Василь Захарченко: Штрихи до творчого портрета. Черкаси: Сіяч, 1997. 55 с.

References

1. Zakharchenko, V. (1989) *Crying of the Old Storks: novels, stories*. K.: Rad.pysmennyk (in Ukr.)
2. Zakharchenko, V. (1986) *Vine baskets: novel, story*. K.: Rad.pysmennyk (in Ukr.)
3. Kryvopysyna, K. (2011) «I feel at home everywhere, if only in Ukraine» (interview with V. Zakharchenko) *Cherkasskiy kray (Cherkassy area)*. No. 3 (January 14). P.5. (in Ukr.)
4. Negoda, M. (1986) From the folk depths: Books of our countrymen (review on the novel by V. Zakharchenko "Fair"). *Molod Cherkaschyny (Youth of Cherkasy Region)*. 1986. March 22. P. 3 (in Ukr.).
5. Polischuk, V. (1997) Vasyl Zakharchenko: Strokes to the creative portrait. Cherkasy: Siyach (in Ukr.)

KRYVOPYSHYNA Kateryna Serhiivna

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy,
the Department of Ukrainian Literature and comparative studies
e-mail: krkaterina@ukr.net

ANTHROPOCENTRISM AND ARTISTIC PECULIARITIES OF VASYL ZAKHARCHENKO'S EARLY SHORT STORIES AND NOVELS

Abstract. Introduction. The evolution of Zakharchenko as a novelist is realized under the sign of the expansion of his life experience, that's why the writer enriches the lyrical and psychological narrative with a complex social problem, which is typical for novels. The anthropocentrism and humanism are the intersecting features of the first novels and stories. Vasyl Zakharchenko shows skillfully how one can remain a person and cultivate high moral principles even in difficult historical conditions, or can be degraded spiritually.

Purpose. To analyze the specificity of anthropocentrism and artistic peculiarities of Vasyl Zakharchenko's first short novels and novels (based on the material of the novels "Measure of Mercy", "The Crying of an Old Stork", «Wagons were Rolling down from the Mountain", "Mozar"). Artistic peculiarities of the early large-format prose illustrated on the example of Vasyl Zakharchenko's novel "Fair".

Originality. Vasyl Zakharchenko's creative work is still not properly appreciated by literary critics. Our investigation is the first attempt to outline the artistic peculiarities of the early short novels and novels written by Vasyl Zakharchenko, in particular forming of anthropocentrism as the most striking feature of the creative work of the writer.

Results. Anthropocentrism is certainly the mainline feature of Vasyl Zakharchenko's first novels. The writer is primarily interested in a person with a wide range of his/her feelings and experiences. The characters of Vasyl Zakharchenko's novels are people who are already aware of their personality, their purpose on the earth. They are endowed with high moral virtues and an understanding of the beauty. At the same time, in the anthropocentric concept of prose by Vasyl Zakharchenko, the notion of beauty is closely intertwined with folk pedagogy, philosophy and religion. Therefore, the language of the first novels of the writer, in particular the novel "Fair", is rich in proverbs, sayings, phraseological units, metaphors, and psychological parallels. Such means make the narrative more lyrical, create the necessary artistic volume. The beginning of Vasyl Zakharchenko's affiliation to neo-realism canons starts in his novel «Fair», productive artistic techniques for the author are formed here, anthropocentrism of ideological positions is done. In the center of this work, as well as in many others, is a man-worker.

Conclusion. The article shows the peculiarities of the formation of anthropocentrism as the main feature of Vasyl Zakharchenko's early works. Beginning with the novel "Fair", the image of human life,

the perception of beauty becomes a leading value in the author's ideological orientations. All the prose by Vasyl Zaharchenko, his diaries are still on the margin of Ukrainian literary studies, that's why they should be of a great interest both to researchers of the works of the writers of the sixties and in the context of the modern literary process.

Key words: creativity of the writers of the sixties, prose by Vasyl Zakharchenko, anthropocentrism, neorealism, prose, artistic means, language of the work.

*Одержано редакцією – 26.03.2018 р.
Прийнято до публікації – 17.04.2018 р.*

УДК 821.161.2-31.09

ДЖИГУН Людмила Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету
e-mail: dlm.757678@gmail.com

ІСТОРИЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ТВОРЕННЯ СПОГАДІВ (на прикладі діаспорної літератури)

У статті осмислено історичне минуле України й української нації в культурному просторі соціуму, яке, на думку мемуаристів, було конче необхідним задля виявлення національної ідентичності як і, утім, наблизення здобуття державної незалежності. З'ясовано, що спогадова література письменників української еміграції репрезентує соціально-культурний досвід нації, звертається до травматичних, а почасти драматичних, сторінок, втрати державності у ХХ столітті. Історична зумовленість творення спогадів – це спосіб зберегти історичну пам'ять, виразити можливість особистісного та національного самовираження.

Ключові слова: історичні події, нефікційна проза, ідентичність, діаспора, мемуари, епістола, щоденник, історичний часопростір, жанр.

Постановка проблеми. Мемуари розширюють знання читачів про минулі події важливої історичної та культурної ваги. Кожен автор крізь спектр спогадової літератури в мемуарах розкриває історичний світогляд, знання історії рідного краю, України, життя і побут інших країн світу (дорожні нотатки Я. Рудницького, Л. Палій, В. Вовк, Ганни Черинь та ін.) чи тієї держави, що стала другою батьківщиною для мемуариста. Художній історизм відбито в щоденниках, листах, нотатках, тревелогах, записниках, усній оповіді, оприявнюючи власний кут зору автора, його погляд на ту чи іншу історичну подію. Проте в українському літературознавстві досі немає комплексного дослідження спогадової літератури, яка виходила з-під пера письменників-емігрантів, а тому проблема залишається актуальною з огляду на пильну зацікавленість сучасними дослідниками жанрово-стильовими особливостями становлення і розвитку української нефікційної прози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студії над специфікою творення вітчизняної мемуарної прози активно розробляли й продовжують розробляти в українському літературознавстві відомі науковці О. Галич, В. Кузьменко, Г. Мазоха, Т. Черкашина, О. Рарицький, А. Ільків. Нефікційна проза зацікавила молодих дослідників, які захистили кандидатські дисертації, зокрема Т. Швець («Щоденник Докії Гуменної: типологія жанру, історико-літературний контекст»), А. Цяпа («Автобіографія як проекція творця та національно-культурні традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті)»), І. Котяш («Автобіографічний образ в епістолярії Спиридона Черкасенка»), К. Танчин («Щоденник як форма самовираження письменника»), Т. Гажа («Українська літературна мемуаристика другої половини ХХ століття: становлення об'єктного і суб'єктного типів»). Науковому